

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני בל

תשחית

בקשה:

נא לשלוח לכמה שיותר
אנשים כדי שיגיע הלכות
אלו לבתי בני ישראל,
לתועלת הציבור, וכך יש
לכם יד בהפצת תורה
ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד
גליונות קודמים

[Archives - ארכיון](#)

לתרומות

ותלמודם
 "תוקף הניס"ם"
 לעשות רצונך
 בלבב שלם

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

127

פרשת צו - פרה תשפ"ד

דיני בל תשחית

נא לא לעיין בגליון
 בשעת התפילה
 וקריאת התורה

יסודי איסור 'בל תשחית'

בל תשחית

בימים אלו בין פורים לפסח ישנם הרבה שאלות לגבי איסור 'בל תשחית', בין לגבי שאריות ממשלוחי מנות כשקיבלו הרבה מאכלים ואינם מסוגלים לאכול הכל, וכן כשמנקים לפסח נהוג אצל הנשים שגם מסדרות את הבית [ניקיון אביב - spring cleaning] וזורקות כל מיני דברים וחפצים שעדיין שימושיים, ולכן מצאנו צורך לברר הלכות אלו.

קציצת אילן פירות

א. מקור לאיסור 'בל תשחית' מצינו לגבי איסור קציצת אילני מאכל כמש"כ "לא תשחית את עצה לנדה עליו גרזן כי ממנו תאכל ותאו לא תכרת כי האדם עץ השדה" (פ' שופטים כ, י"ט), ולכן נפסק שאסור מן התורה לקצות אילן מאכל (רמב"ם פ"ו מלכים ה"ח). אכן דיני קציצת אילן רחבים ונזוהרים בזה הרבה גם משום סכנה ע"פ צוואת רבי יהודה החסיד (ע"י מש"כ באריכות גליון 272).

בשאר דברים

- ב. לא אילני פרי לבד אסור להשחית אלא ה"ה שאר דברים, ולכן השובר כלים, קורע בגדים, הורס בנין או סותם מעין, וכן המקלקל שאר כל דבר עובר בלא תשחית (רמב"ם פ"ו מלכים ה"י, שו"ע הרב הל' שמירת הגוף והנפש סי"ד).
- ג. מה"ת או דרבנן. אלא שנחלקו הפוסקים אם איסור בל תשחית בשאר דברים אסור מה"ת או מדרבנן, י"א שאסור מן התורה (משמעות הרמב"ם שם והרבה אחרונים בדעתו, שו"ת חת"ס חו"מ סי' כ"ז, דבר אברהם סי' ט"ז בהג'), ומ"מ אין לוקין עליו משום שהוא לאו שבכללות (אחרונים).
- ד. וי"א שדוקא קציצת אילן איסורו מה"ת אבל שאר דברים לא אסרו אלא מדרבנן (נודב"י מה"ת יו"ד סי' י' בדעת הרמב"ם, משל"מ פ"ו מלכים ה"י).
- ה. אין איסור בל תשחית אלא כשמפסיד דבר הראוי להנאת בני אדם, אבל דבר שאין בו הנאה לשום אדם כגון חיות היער או צמחים ועצים שאין נהנים מהם כלל אין איסור בהשחתתם (שו"ע הרב הל' שמירת הגוף ה"נ סי"ד).

אוכלין ומשקין

- ו. כשם שאסור להשחית אילן מאכל (אות א), כך אסור להשחית פירותיו ונלמד מק"ו, ומה אילן שעושה פירות הזהיר הכתוב עליו, פירות עצמן על אחת כמה וכמה (ספרי סוף פ' שופטים), ובפירות הנאכלין לכו"ע דינו מה"ת וכן בכל מיני מאכל ומשקה (קונ' כבוד מלכים דף ה' ע"א, אורח מישרים סי' כ"ט סק"ד).

מעשה השחתה

משחית הנאה

- ז. גם כשאינו מפסיד או משחית הדבר בידים, רק שמאבד הדבר באופן שאי אפשר ליהנות ממנו אע"פ שהדבר קיים, כגון הזורק חפץ לים באופן שנאבד מבני אדם, אע"פ שלא נתקלקל ועדיין קיים, עובר על זה באיסור בל תשחית (תוס' קידושין דף ל"ב ע"א ד"ה רב יהודה).

משחית ע"י גרמא

- ח. גם כשאינו משחית בידים אלא גורם להשחתתו, אסור וגם נתרבה בלאו ד'בל תשחית', כגון כשקיימת אמת המים שזורמת לאילן ומונע מהמים להגיע אל האילן (ספרי פ' שופטים, שו"ת אבני צדק סי' מ"ה, הגרמ"י פארהאנד בספרי הנפלא ברכת השם סי' ב' אות ט').

השחתה בשב ואל תעשה

ט. ומ"מ אינו עובר בבל תשחית אלא כשעושה מעשה השחתה בידים, אבל כשאינו מציל דבר העומד להתקלקל, כגון אוכל שמונח במקום שיתקלקל שם ויכול להצילו ולהניחו במקום שמור, אינו עובר בבל תשחית כיון שאינו משחית בידים (חזו"א ח' הרמב"ם פ"ו ממלכים, שו"ת אג"מ יו"ד ח"ב סי' קע"ד ד"ה וכן).

י. אוכל טרי. ולכן כשיש לאדם אוכל וקונה או מכין אוכל אחר טרי, ועי"ז אינו אוכל את המאכל הראשון וגורם שיתעפש, אינו עובר בזה מאחר שאינו משחיתו בידים.

יא. מקצת פרי. וכן אם אדם צריך רק למקצת פרי, מותר לחתוך מהפרי אע"פ שהשאר יאבד מאליו, דאין זה מעשה לשם השחתה (שו"ת בית יעקב סי' מ"ב).

יב. השאיר נר, מנורה דלוקה. וכן מי שהדליק נר לצורך אורו או שהדליק את האור ע"י מנורת חשמל, אם אינו מכבה את הנר או את המנורה כשכבר אינו צריך לו, אינו עובר עליו מאחר שהדליקו לצורך, וזה שאינו מכבה, אין בו מעשה השחתה ורק שאינו עושה מעשה להצילו.

יג. פתח אריזת אוכל או שתיה. אם פתח אריזת אוכל או בקבוק שתיה לצורך, אע"פ שאינו צריך לכל תכולתם וחלק ילך לאיבוד, מ"מ אינו עובר על זה מאחר שפתח בהיתר ואינו מאבד השאר בידים.

דרכם להיזרק

יד. כלים חד פעמיים. דברים שהדרך לזרוקם אחר שימושים אין עוברים עליהם באיסור בל תשחית, כגון כלים חד פעמיים אע"פ שיכולים להשתמש בהם שנית מותר לזרוקם כיון שאינם עומדים לשימוש עוד ולא מקרי מעשה השחתה (ברכת השם סי' ב' אות כ"ב).

טו. בקבוקים שמקבלים כסף על החזרת הבקבוק. הדרך הוא לזרוק בקבוקי שתיה, ויש מקומות שמעודדים שחזור בקבוקים [recycling] ונותנים קצת כסף חזרה על הבקבוק, ואם בכל אופן זורק את הבקבוק ואינו הולך לקבל כסף חזרה, אינו עובר ב'בל תשחית' מאחר שאינו זורק דבר ששוה כסף או דבר שגופו ממון אלא דבר הגורם לממון (ע"פ ברכת השם סי' ב' אות ל"ט).

בגדים משומשים

טז. אינם ראויים ללבישה. כמו כן בגדים משומשים שכבר אינם עומדים ללבישה או שהם קרועים באופן שבימינו אין הדרך לתקנם ומ"מ עדיין אפשר להשתמש בהם ללבישה וכדומה, כיון דאין הדרך לשומרם אין להם ערך ושוויות ואין בהם איסור בל תשחית (שם).

יז. הראויים ללבישה. בגדים הראויים ללבישה רק שכבר אינו משתמש בהם, כגון בגדי ילדים שהילדים גדלו, או בגדים שכבר אינם מתאימים לעונה וכן מנעלים ישנים שבעצם ראויים לנעול ואין לו מקום בבית להחזיקם, לכתחילה ינסה לתת אותם למישהו או יתנם לגמ"ח בגדים שאולי הם ימצאו מי שישתמש בהם (רבינו ירוחם ח"ב נתיב ל"א ח"ו, שערי תשובה לר"י שע"ג אות פ"ב).

יח. ואפילו כשהם ראויים ללבישה אבל אינו מוצא משהו שירצה לקחת אותם, מותר להשליכם ולהפקירם ולשים אותם ליד האשפה דלא שייך איסור בל תשחית אלא בעושה מעשה השחתה אבל לא במפקיר כליו דאינו בהכרח שיבואו לידי השחתה שאולי אחרים יקחו אותם מן ההפקר (שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קנ"ט), ולכאורה אין בו משום גרמא (לעיל אות ז) לפי שבמעשהו אינו גורמים השחתה ממילא, רק צריך שיבא אחר ויגרום גרמא ע"י שמכניסו לאשפה באופן שסופו לשרף וכדומה.

ציציות חדשות במקום ישנות

ט. מי שיש לו בגד של ציצית ורוצה לשים ציציות חדשות ויפות במקום הישנות, אינו צריך להתיר את הציציות הישנות כדי שלא להשחיתן אלא יכול לנתקם ולשים חדשים במקומם (חיי אדם ציצית כלל "א סל"ב, מ"ב ס"ו סק"ג), דכיון דטירחא גדולה הוא להתירן וחוטי ציצת אינם שוים רק דמים מועטים, התלישה נחשבת מעולה בדמים ואין בזה משום בל תשחית (ע"פ דרכ"מ י"ד ס"י כ"ח).

שבירת כוס תחת חופה

כ. תחת החופה. המנהג שהחתן שובר כוס של זכוכית תחת החופה (רמ"א א"ח ס"י תק"ס ס"ב ואבה"ע"ז ס"י ס"ה ס"ג) ואין בו משום בל תשחית כיון שעושיין כן לרמוז מוסר למען יתנו לב על אבילות ירושלים (פמ"ג משב"ז א"ח ס"י תק"ס סק"ד, מ"ב שם סק"ט).

בל תשחית של גוף האדם

בגוף האדם

כא. מאכלים המזיקים. האוכל מאכלים המזיקים לבריאות הגוף עובר משום איסור בל תשחית דגופא (אבות דר' נתן פכ"ו מ"ה, ס' ברכת השם ס"י ג' אות מ') ולכן אם זורקים את אותם מאכלים לפח אינם עוברים בבל תשחית על המאכלים.

כב. ממתקים. אמנם מאכלים שאינם מזיקים לרוב העולם אין בהם איסור של בל תשחית דגופא, ולכן הממתקים המצויים לרוב שאינם בריאים לגוף כלל, מ"מ אם אוכלים מהם מעט אינם מזיקים, ולכן אם אוכלים מהם אין בזה משום בל תשחית דגופא, ולכן הורים שקיבלו המון ממתקים ורוצים למנוע אותם מילדיהם מחמת ריבוי הסוכר והצבע מאכל הנמצא בתוכם, יתנום לגמ"ח או לאחרים האוכלים אותם, אבל לא יזרקו אותם לפח.

כג. האוכל יותר מדי. כמו כן האוכל יותר מדי ומזיקו ג"כ עובר ב'בל תשחית' דגופא, ויסוד גדול הוא שהגוף אינו פח אשפה, ולכן המתארח אצל בעל הבית שמפציר בו להרבות ולאכול, אף שאמר "זול" (פסחים דף פ"ו ע"ב) כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה (שו"ע ס"י ק"ע ס"ה), אך הואיל והאכילה מזיקה לו או שהוא שבע ובשבילו הוא בכלל אכילה גסה, אין לו לצייט לבעל הבית (מ"ב שם סק"ז בשם בגדי ישע) משום איסור בל תשחית דגופא, וממילא אין בזה איסור בל תשחית על המאכל הנשאר.

כד. ילדים קטנים. אמנם כשהורים מזרזים לילדים שיגמרו מה שנמצא על צלחתם וההורים משתמשים בלשון שהוא 'בל תשחית' אם אינם גומרים, הצדק עממה, שהורים יודעים לשער כמה צריכים ילדיהם לאכול, ולזרזם לאכול את הנצרך להם.

ביזוי אוכלים

איסור ביזוי אוכלים

כה. מלבד איסור בל תשחית יש באוכלים איסור נוסף להפסידם ולהמאסם דרך ביזוי ובעיטה (רמב"ם פ"ו ברכות ה"ט) ואיסורו מדרבנן, ושייך גם באופנים שאין איסור בל תשחית, והטעם משום שנראה כבועט בטובתו של הקב"ה (רש"י תענית דף כ" ע"ב).

כשהמאכל עדיין אינו ראוי לאכילה

כו. איסור ביזוי אוכלין לדעת רוב פוסקים הוא דוקא באוכל שראוי כבר לאכילה, אבל אם המאכל עדיין צריך תיקון בידי אדם כגון בישול או אפיה, לא מקרי אוכל לענין איסור ביזוי אוכלים (מס' סופרים ה"ד הובא בב"י סוף ס"י קע"א, שו"ת הלל אומר א"ח ס"י ק"ח),

כז. זריקת חטים בחתך. ולכן מקילים ע"פ מנהג לזרוק חטים על חתך כשהוא יוצא לחופה אע"פ שאחרי זה דורכים עליהם משום שאינם ראויים לאכילה (שער הציון ס"י קע"א סק"ז), ומ"מ יש שהחמירו עכ"פ לזרוק רק במקום נקי ולכבד המקום אחרי זה (שו"ע שם ס"ה).

כח. ולכן מה שפעם נהגו בירושלים להדביק מודעות בקירות רחובות העיר ע"י תערוכות קמח וביצים במקום דבק, לא עברו בזה על ביזוי אוכלין מאחר שאינם ראויים לאכילה לרוב בני אדם כמות שהם.

לצורך רפואה

כט. מותר להשתמש באוכלין גם כשהוא שלא בדרך אכילה או דרך הנאה, כשהוא לצורך רפואה, דכל שהוא לצורך רפואה אין בו משום ביזיון והפסד (תשב"ץ הובא בס' ברכת השם ס"י ג' הע' ל"ח).

מכירת חמץ

בימים אלו אפשר כבר לסדר מכירת חמץ בפרט לבני חו"ל שעוזבים א"י לקראת בין הזמנים בזמני קבלת הקהל "בחדר הוראה" שיעשה ע"י בד"ץ 'העדה החרדית'

ל. תרופה לתולעים בגוף. וכן מותר להשתמש בלחם כתרופה לתולעים בגוף ששמים קרום הלחם בתוך חומץ חם ושמים אותו על הטבור לכמה דקות (בשם הגר"י פ"ש), אע"פ שהלחם נמאס ע"יז (ע"פ הגמ' יבמות דף ע"ו ע"א).

שיורי מאכלים

לא. אין לזרוק ולהפסיד אוכלים אפילו שיירי אוכלים כשעדיין ראויים לאכילה ודרך בני אדם לאכול מהם עוד אע"פ שהוא אינו חפץ בהם, משום איסור בל תשחית, אמנם שיורי מאכל שנאכל ממנה על הצלחת, מאחר שדרך בני אדם לימנע מלאכול מהם, מותר להשליכם לכתחילה.

לב. מנהג העולם. ומ"מ מנהג העולם לאבד סתם שיירי אוכלים וכן מאכל שאינו כ"כ טרי ואין חפצים לאכול ממנו עוד, וסומכים בזה להתיר, מכיון שאין דעתם לאכול עוד מהמאכל ובין כך יתקלקל ויפסד ואין בזריקתו מעשה השחתה (ברכת השם ס"י ג' סק"ח בשם הגר"ש"א), ועוד שלא השחית דבר שעומד להנאת בני אדם (הגר"י זילברשטיין).

לג. שיורי פת. מ"מ שיורי פת יתנם לכתחילה בשקית קודם שמשליכו לאשפה משום ביזוי פת (זאת הברכה סוף פ"ב).

לד. בעלי אולמות וקייטרינג. בדרך כלל נשארים באולמות הרבה מאכלים שלא נאכלו, ומה שנשאר במטבח יש להם ליצור קשר עם ארגונים שונים שאוספים את שאריות האוכל ומחלקים לנצרכים, אבל מה שנשאר על השולחנות אפילו מגשים שלמים של אוכל, כשזה טרחה גדולה לקייטרינג למיין לברר ולאסוף את המאכלים הטובים, סומכים להתיר, שהטירחה מעולה בדמים משווית האוכל, ולכן אין בזה משום בל תשחית (ברכת השם ס"י ג' אות כ"ט).

לה. קידוש, שלום זכר, סעודת שלישית. כמו כן אחרי קידוש, שלום זכר או סעודה שלישית כשאוספים שאריות של אוכל וכלים חד פעמיים בתוך המפה חד פעמית, כשזה טירחה גדולה למיין את האוכל הטוב שנשאר, לא צריכים לטרוח, אלא אפשר לסמוך על היתר זה ולזרוק הכל, וכן עמא דבר.

לנהוג כבוד בפת

כבוד יותר בפת

לו. יש כמה דברים שמותרים לעשות בשאר מיני מאכלים ואין בהם משום ביזוי אוכלים, ומ"מ בפת צריכים לזהר ביותר משום ביזוי אוכלים וכמו שיבואר.

לז. כל חמירא. בערב פסח כשמבטלים החמץ אומרים הביטול בלשון ארמית 'כל חמירא וכו' ולא אומרים אותו בלשון הקודש, משום שהלחם הוא עיקר חיות האדם ואין ראוי לזלזל בכבודו לבטלו, ולפיכך נתקן בלשון תרגום כדי שלא יבינו המזיקים והמקטרגים (סדר היום הובא בבאר היטב ס"י תל"ד סק"ה).

זריקת הפת

לח. שאר פירות. פירות או שאר מאכלים שאין נמאסים ע"י זריקה כגון אגוזים שהם קשים מותר לזרוקם במקום נקי (שו"ע ס"י קע"א ס"א).

לט. פת. אבל פת אסור בזריקה אפילו במקום נקי משום זלזול הפת (שו"ע שם ומ"ב סק"ט), ולכן פרוסת המוציא, לא יזרקנה על השלחן לפני האורחים (מ"ב ס"י קס"ז סקפ"ח).

מ. מנהג לזרוק. מ"מ יש שנוהגים שהבוצע מלחם משנה בשבת זורק הפרוסה למסובים ואין חוששין בזה לאיסור משום דאכילת המוציא הוי דוגמת אכילת קרבן ומצוות הקטרה היא בזריקה, ולכן פרוסת המוציא שהיא כאימורים זורק אותה וזהו כבודה (שו"ת התעוררות בתשובה ס"י קל"ב בשם אב"י הכת"ס).

מא. זמירות על חלות. מותר לכו"ע להניח זמירות על החלות בשעת קידוש של סעודת שבת כדי להסתכל בו אע"פ שמשתמש ע"יז בחלות מאחר שהוא לצורך מצוה.

חדש - קובץ 'פסח'

אפשר להשיג קובץ חוקי חיים 'פסח' מהדורת תשפ"ד

בלשון הקודש ובאנגלית

בירושלים: ב'חדר הוראה', ב'ספרי הישיבה', ו'ספרים ווינקעל'

בלונדון: ר' אבי יודייקין : 07946370936

בארה"ב: ר' שמחה הערץ: 3478373486

או עם תרומה ובקשה באימייל

כדאי שיימצא בכל בית!!

